

Ammatillinen koulutus kasvun mahdollistajana

Kasvulle tarvitaan tekijöitä. Noin 45 % suomalaisista yrityksistä on pulaa osaavasta työvoimasta ([Kauppakamari 2024](#)). Erityisesti tarvitaan lisää toisen asteen ammatillisen koulutuksen suorittaneita (48 % vastanneista yrityksistä), myös ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneista (31 %) on pulaa. Yli 59 % yrityksistä ilmoitti, että osaavan työvoiman saatavuus rajoittaa yrityksen kasvua ja liiketoiminnan kehittämistä. Kun talous toivottavasti lähitulevaisuudessa kasvaa, yritysten pula työvoimasta tulee kasvamaan.

Keskeiset esityksemme kasvun vauhdittamiseksi Suomessa

- 1. Kasvatetaan ammatillisen väylää korkeakouluihin**
Ammatillisen koulutuksen väylää korkeakouluihin tulee vahvistaa korkeakoulujen taloudellisilla kannustimilla. Ammatillisen koulutuksen opiskelijoista noin 15 % on vieraskielisiä. Vaarana on, että Suomessa asuvien vieraskielisten potentiaali jää korkeakoulujen ulkopuolelle ja vain ns. sisääntuloammatteluihin, mikäli koulutusjärjestelmä ei tunnista heidän mahdollisuuksiaan.
- 2. Tehdään Suomesta yrittäjyyden kärkimaa**
Ammatillisen koulutuksen tuottamia valmiuksia yrittäjyyteen ja yrityskasvatukseen on tunnistettava ja hyödynnettävä laajemmin yhteiskunnassa. Suomen Yrittäjien mukaan jo tällä hetkellä omistajanvaihdos on ajankohtainen yli 50 000 yrittäjälle. Huipputeknologiayritysten lisäksi tarvitaan pienyrittäjiä eri aloille käytännön töihin.
- 3. Tuplataan oppisopimusten määrä**
Oppisopimuskoulutuksen määriä on kasvatettava. Keventämällä oppisopimuskoulutuksen kustannuksia työnantajille, mahdollistettaisiin sen hyödyntäminen yhä useammalle yritykselle ja vähennettäisiin palkkaukseen liittyviä riskejä. Kasvupotentiaali on suuri erityisesti yrityksen ensimmäisen uuden työntekijän palkkaamisessa.
- 4. Taataan kaikille alle 30-vuotiaille vähintään toisen asteen koulutus**
Yhteiskunnassa on paljon käyttämätöntä potentiaalia työmarkkinoilla, mikä korostuu työikäisten määrän vähentyessä. Työelämän ulkopuolelle jääminen kuormittaa taloutta ja siten haastaa kasvua. Esitämme valmisteltavaksi [kuntouttavan opetuksen mallia](#), jossa yhdistettäisiin hyvinvointialueiden palveluita, työpajatoiminnan sisältöjä sekä ammatillista koulutusta väliaikaista opiskelukuntoa vailla oleville nuorille.
- 5. Tarkastellaan rohkeasti tutkintorakennetta**
Ammatillisia perustutkintoja on tällä hetkellä 42, näistä tekniikan alan perustutkintoja on 16. Näiden osia tulisi voida toteuttaa tulevaisuudessa joustavammin yhdessä, jotta koulutusjärjestelmä pystyy vastaamaan teknisten toimialojen kehitykseen kaikkialla Suomessa.

Kasvatetaan ammatillisen väylää korkeakouluihin

Suomessa tulee nostaa osaamistason lisäksi myös koulutustasoa. [Lähes puolella](#) ammattikorkeakouluopinnot aloittavista on taustalla ammatillinen koulutus. Monissa ammatillisissa oppilaitoksissa voi suorittaa ammattikorkeakouluopintoja ns. väyläopintoina siirtyäkseen korkeakouluopintoihin. Ammatillisen tutkinnon suorittaneet valmistuvat tilastojen mukaan [ammattikorkeakouluopinnoista hieman lukiotaustaisia opiskelijoita nopeammin](#). Korkeakoulutettujen määrää Suomessa voidaan lisätä vain ammatillisen koulutuksen kautta. Ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen tuleekin vahvistaa ja kehittää yhdessä ammatillisen koulutuksen järjestäjien kanssa ammatillisen koulutuksen väylää opiskelijavalintoihin.

Yhteiskunnan tulee luoda uskoa ja vahvistusta sille, että ammatillisesta voi ja kannattaa ponnistaa korkeakoulutukseen sekä tunnistaa väylän merkitys yksilöille että yhteiskunnalle. Erityisesti tulee tehdä toimenpiteitä, joilla mahdollistetaan yhä useamman maahanmuuttajataustaisen hakeutuminen ammatillisista opinnoista korkeakouluihin. Muussa tapauksessa Suomi yhteiskuntana menettää merkittävän osaamispotentialin jättäessään vieraskieliset toisen asteen opiskelijat ulos jatko-opintoväylästä.

Tehdään Suomesta yrittäjyyden kärkimaa

Suurella osalla, [lähes puolella pk-yrittäjistä on ammatillinen koulutus taustalla](#) ja [29 % ammattiin opiskelevista](#) haluaa toimia yrittäjänä tulevaisuudessa. Opintojen aikana annetaan valmiuksia ja kannustetaan yrittäjyyteen. Väestörakenteen muutos ja eläköityminen koskevat myös pienyrittäjiä. Suomen yrittäjien mukaan omistajanvaihdos on juuri nyt ajankohtainen yli 50 000 yrittäjälle. Huomionarvoista on myös, että moni maahanmuuttajataustainen aloittaa yritystoiminnan ammatillisen koulutuksen jälkeen. Yritystoiminnan aloittaminen voi olla iso kynnyks, ja siihen liittyviä riskejä pelätään. Tuleekin selvittää, voisiko yrityksen perustaminen olla lainsäädännöllinen oikeus virka-/työvapaaan opintovapaan tavoin ja täten kannustaa yrittäjyyden kokeiluun mahdollistaen kuitenkin riskittömämmin mahdollisen palaamisen palkkatyöhön.

Suomen talouskasvu tarvitsee tuekseen dynaamisen ja innovatiivisen yrittäjyysympäristön, jossa pienyrittäjyyttä tuetaan ja kannustetaan. Pienyrittäjät ovat tärkeä osa kansantaloutta, sillä ne luovat työpaikkoja, edistävät kilpailua ja tuovat markkinoille uusia ideoita ja tuotteita. Pienyritysten joustavuus ja kyky reagoida nopeasti markkinoiden muutoksiin tekevät niistä erityisen arvokkaita talouden kehittämisessä. Suomen talouskasvun vahvistaminen pienyrittämisen ympärille on strateginen valinta, joka vaatii ammatillisen koulutuksen kehittämistä yrittäjyyspainotteiseksi. Tämän myötä voimme luoda elinvoimaisen ja innovatiivisen liiketoimintaympäristön, joka tukee kasvua, työllisyyttä ja kestävää taloudellista kehitystä. Pienyrittäjyys ja ammatillinen koulutus kulkevat käsi kädessä, ja investoimalla näihin alueisiin voimme rakentaa vahvempaa tulevaisuutta.

Tuplataan oppisopimusten määrä

Oppisopimuskoulutus on erinomainen keino yrityksille saada osaajia omiin tarpeisiin ja opiskelijoille oppia ammatti työelämässä ja saada jopa vakituinen työpaikka. Nykyisellään on kuitenkin maksettava työehtosopimusten mukaista palkkaa, vaikka oppiminen

olisi vasta alussa ja olisi tuottamatonta yritykselle. Tämä voi olla erityisesti pienille yrityksille riskialtista ja kallista. Työehtosopimuksia tulee avata niin, että palkkaa voidaan maksaa nykyistä tasoa vähemmän alkuun ja mahdollistaa sen myötä oppisopimuksen käyttö laajemmin. Keventämällä oppisopimuskoulutuksen kustannuksia työnantajille, mahdollistettaisiin sen hyödyntäminen yhä useammalle yritykselle ja vähennettäisiin palkkaukseen liittyviä riskejä.

Taataan kaikille alle 30-vuotiaille vähintään toisen asteen koulutus

Ammatillisen koulutuksen merkitys on kasvanut, kun työllisyys-, elinkeino- ja kotoutuspalvelut siirtyivät kuntien vastuulle. Nopeissa työelämän muutostilanteissa työntekijät voivat tarvita uutta osaamista. Ammatillisilla tutkinnoilla varmistetaan ammattikasvatus ja -sivistys, joka mahdollistaa sujuvan siirtymän uuteen työhön ja minimoi työttömyyden keston ja vaikutukset.

Ammatillinen koulutus auttaa heikommilla valmiuksilla olevia henkilöitä työllistymään ja kantaa merkittävää yhteiskuntavastuuta huolehtien kokoikäluokasta ja kouluttaen mahdollisimman laajasti toisen asteen tutkintoa vailla olevat aikuiset. Oppivelvollisuuden laajentuminen on tehnyt kuitenkin näkyväksi, että koko ikäluokassa kaikilla ei ole 16-vuotiaana riittäviä opiskeluvalmiuksia väliaikaisesti ammatillisen tai lukiotutkinnon suorittamiseen. Areena-verkoston esittämä kuntouttavan opetuksen malli vastaisi tähän.

Täsmätyökykyisten osaamista tulee hyödyntää paremmin työmarkkinoilla. [Sitra](#) on arvioinut, että 10 000 työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevan nuoren työllistäminen tuo 85 miljoonan euron ja 10 000 työkyvyttömyyseläkeläisen työllistäminen 233 miljoonan euron vuosittaiset säästöt. Lisäksi työllistymisellä saavutetaan huomattavia hyötyjä työttömälle itselleen. Väestön vähentyessä ja maahanmuuttajien määrän lisääntyessä kotoutumisella ja integroitumisella Suomeen on erittäin tärkeä rooli, että saamme pidettyä kaikki mukana ja saavutettua riittävän korkean osaavan työvoiman määrän.

Tarkastellaan rohkeasti tutkintorakennetta

Koulutuksen järjestämisessä huomioidaan alueiden erilaiset elinkeinorakenteet ja osajia koulutetaan erilaisiin tarpeisiin, mikä parantaa kilpailukykyä, houkuttelee investointeja ja auttaa reagoimaan äkillisiin rakennemuutoksiin. Koulutus mahdollistaa erikoistuneeksi osaajaksi ja huipputaitajaksi kehittymisen - merkittävä osa innovaatioista syntyykin käytännön työtehtävissä. Väestökehityksestä johtuvia osaajahaasteita voidaan ratkaista kansainvälisillä rekrytoinneilla. Ammatillisessa koulutuksessa kielitaito koulutetaan joustavasti vastaamaan rekrytoivan yrityksen tarpeisiin.

Ammatti- ja erikoisammattitutkinnot nostavat ja syventävät työntekijöiden osaamista-soa kustannustehokkaasti ja toimivat samalla ei-akateemisina jatkotutkintoina. Ne parantavat merkittävästi perustutkinnon suorittaneiden ammattitaitoa ja kilpailukykyä työmarkkinoilla, ja niiden merkitys osaamistason nostossa tulee tunnistaa ja tunnustaa nykyistä laajemmin. Noin 80 % tutkinnon suorittaneista jää koulutusalueelle, mikä vahvistaa alueiden osaajapoolia ja vetovoimaa.

Ammatillisia perustutkintoja on tällä hetkellä 42, näistä tekniikan alan perustutkintoja on 16. Näiden osia tulisi voida toteuttaa tulevaisuudessa joustavammin yhdessä, jotta koulutusjärjestelmä pystyy vastaamaan teknisten toimialojen kehitykseen ja jotta voidaan parantaa koulutuksen saatavuutta ja saavutettavuutta maan eri osissa. Tarvitaan rohkeutta tarkastella tutkintorakennetta sekä tehdä tarvittavia muutoksia.

Yleistä ammatillisesta koulutuksesta

Ammatillisen koulutuksen tehtävänä on varmistaa alueen työvoiman osaaminen, kehittää työ- ja elinkeinoelämää ja vastata sen osaamistarpeisiin, edistää työllisyyttä ja antaa jatko-opintokelpoisuus korkea-asteelle. Samalla se tukee yksilön elinikäistä oppimista sekä sivistyksellistä ja ammatillista kasvua yhteiskunnan jäseneksi. Erityisesti oppivelvollisuuden laajenemisen myötä yhteiskuntavastuu, koko ikäluokasta huolehtiminen, on korostunut osana ammatillisten koulutuksen järjestäjien toimintaa. Järjestäjäverkko kattaa koko maan, ja kunnat, kuntayhtymät ja kuntaomaiset osakeyhtiöt vastaavat noin 80 % ammatillisen koulutuksen volyymista.

Tutkintorakenne muodostuu ammatillisista perustutkinnoista sekä ammatti- ja erikoisammattitutkinnoista. Ammatillisia tutkintoja ja koulutusta voidaan järjestämisluvan puitteissa järjestää myös työvoimakoulutuksena. Koulutusta voidaan joustavasti järjestää koulutuksen järjestäjän erilaisissa oppimisympäristöissä sekä työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä koulutus- tai oppisopimuskoulutuksena. Keskeistä on joustavat yksilölliset opintopolut, joiden avulla opiskelijat voivat edetä omaan tahtiin ja aiemmin hankittua osaamista voidaan tunnistaa ja tunnustaa.

Vuonna 2023 ammatillisessa koulutuksessa opiskeli yhteensä vajaa 350 000 opiskelijaa, joista tekniikan aloilla oli reilu 90 000 opiskelijaa. Terveys- ja hyvinvointialoilla oli noin 70 000 ja palvelualoilla vajaa 70 000 opiskelijaa. Suurimmat kolme alaa kattavat siis kaksi kolmasosaa kaikkien alojen opiskelijamäärästä. Nykyisillä työmarkkinoilla hyvin harva pärjää ilman toisen asteen tutkintoa, jonka vuoksi palkkahyöty voi jäädä tilastoissa piiloon. [Vuonna 2021 korkeintaan perusasteen koulutuksen suorittaneiden tai koulutusasteeltaan tuntemattomien 18–64-vuotiaiden työllisyysaste oli 45 %](#). Palkkaerot eri alojen kesken ovat myös hyvin suuret, eivätkä siten vertailtavissa.

Koulutukseen panostaminen on sijoitus, joka luo perustan kestäväälle kasvulle. Ammatillisen koulutuksen rahoituksen tason säilyttäminen nykyisellä tasolla varmistaa kasvun laadukkaat ja monipuoliset edellytykset.

AREENA-VERKOSTO

Riikka-Maria Yli-Suomu puheenjohtaja, kuntayhtymän johtaja
puh: 0503486544 & sähköposti: riikka-maria.yli-suomu@keuda.fi

Ammatillisen koulutuksen Areena on Kuntaliiton ammatillisen koulutuksen asiantuntijaverkosto ja se edustaa monialaisia kuntataustaisia ammatillisen koulutuksen järjestäjiä. Areenan tavoitteena on vahvistaa ammatillisen koulutuksen roolia osana kuntien toimintakokonaisuutta sekä yhteiskunnallista tehtävää.